

UNIVERSITY OF TAMPERE

This document has been downloaded from
TamPub – The Institutional Repository of University of Tampere

Publisher's version

The permanent address of the publication is
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201406021531>

Author(s):	Herkman, Juha; Nordenstreng, Kaarle; Keinonen, Heidi; Ala-Fossi, Marko
Title:	Johdanto : radio- ja televisiotutkimuksen lähtökohtia
Main work:	Radio- ja televisiotutkimuksen metodologiaa : näkökulmia sähköisen viestinnän tutkimiseen
Editor(s):	Keinonen, Heidi; Ala-Fossi, Marko; Herkman, Juha
Year:	2008
Pages:	9-29
ISBN:	978-951-44-7631-0
Publisher:	Tampere University Press
Discipline:	Media and communications
Item Type:	Article in Compiled Work
Language:	fi
URN:	URN:NBN:fi:uta-201406021531

All material supplied via TamPub is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorized user.

JOHDANTO: RADIO- JA TELEVISIOTUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHTIA

Juha Herkman, Kaarle Nordenstreng,
Heidi Keinonen & Marko Ala-Fossi

Radio vakiinnutti asemansa viestintävälineenä Euroopassa ja Yhdysvalloissa 1920-luvulla, vaikka tekniset valmiudet radiotoimintaan olivat olleet olemassa jo paljon aiemmin. Myös television kuvansiirtoon ja lähetystoimintaan liittyvän tekniikan perustat oli luotu 1900-luvun alkuun mennessä, mutta säännöllinen lähetystoiminta alkoi Saksassa, Neuvostoliitossa, Yhdysvalloissa ja Isossa-Britanniassa 1930-luvulla. Varsinainen television maailmanvalloitus nähtiin vasta toisen maailmansodan jälkeen 1950-luvulla.

Vaatii aikansa, että uusi viestintäväline saa akateemisenä tutkimuskohteenä toden teolla jalansijaa, ja vielä pidemmän ajan, että viestintävälineen tutkimus institutionalisoituu oppiaineiksi tai tutkimusalaksi, kuten esimerkiksi radiotutkimuksen historia osoittaa. Suomesta ja muista Euroopan maista poiketen Yhdysvalloissa omaksuttiin kaupallinen radiojärjestelmä, joka menestyäkseen tarvitsi tietoa ohjelmien suosiosta. Kaupallisen radion tutkimuksen voi näin ollen sanoa alkaneen 1930-luvulla, kun uuden viestintävälineen tavoittamia yleisöjä alettiin Yhdysvalloissa tutkia mainostajien ja radioyhtiöiden tarpeita varten. Samaan aikaan myös kaupallisen lehdistön ja suuria yleisöjä tavoittavan elokuvan ympärille syntyi tutkimusta, joka selvitti joukkoviestinnän vaikutusta ihmisiin ja koko yhteiskuntaan empiirisen behaviorismin viitekehyksessä. Alan oppihistoriassa tämä suuntaus tunnetaan nimellä *mass communication research* eli ”MCR-perinne” (Pietilä 1997, 34–39).

Saksassa radiotutkimus vakiintui jo 1920-luvulla paljolti nosteessa, joka vauhditti myös lehdistön ja elokuvan tutkimusta sen jälkeen, kun ensimmäisen maailmansodan aikainen propaganda oli surkeasti epäonnistunut.

Saksassa puhuttiin 1930-luvulle tultaessa lehdistötieteestä (*Zeitungswissenschaft*) ja yleisemmin julkisuustieteestä (*Publizistikwissenschaft*) (Pietilä 1997, 92–96) – mutta myös välinesuuntautuneista ”opeista”, kuten lehdistöopista (*Zeitungskunde*), radio-opista (*Rundfunkkunde*) ja elokuvaopista (*Filmkunde*) (Miettunen 1966, 10). Radiotutkimus oli näin ollen Saksassa osa yleisempää median ja julkisuuden tutkimusta.

Radiotutkimuksen kehityksestä on nähtävissä, että edes pitkä perinne ei välttämättä takaa tutkimusalan vankkaa asemaa. Joukkoviestinnän tutkimuksen laajentuessa radio menetti varsin nopeasti keskeisen asemansa tutkimuskohteena. Sittemmin radion tutkimus on oikeastaan pudonnut viestintätutkimuksen valtavirran ulkopuolelle niin kansainvälisesti kuin kansallisesti arvioituna. Radioon kohdistuva kiinnostus on tosin ollut taas 2000-luvulla kasvussa, mutta radiotutkimusta käsittelevä kirjallisuus on edelleen varsin vähäistä verrattuna esimerkiksi televisiotutkimuksen julkaisuihin.

Televisiotutkimus alkoi yleistyä toisen maailmansodan jälkeen samalla, kun televisio levisi kotien keskeiseksi viestintävälineeksi. Tosin silläkin oli juurensa maailmansotien välisen ajan virtauksissa, joista yksi oli Kansainliiton tuella Geneveen perustettu Unescon edeltäjä International Institute for Intellectual Co-operation (1926–46) ja Roomassa toiminut International Cinematographic Institute (1928–46). Varsinaisen sysäyksensä televisiotutkimus sai kuitenkin vasta 1960-luvulla, kun väritelevisio teki tuloaan ja olympialaiset lisäsivät tv-vastaanottimien määrää kodeissa. Varhaisvaiheissaan televisiotutkimus linkittyi institutionaalisesti radiotutkimukseen ja joukkoviestintätutkimuksen MCR-perinteeseen, mutta viimeistään 1980-luvulta lähtien televisiota on tutkittu enenevässä määrin humanistisen elokuva- ja kulttuurintutkimuksen innoittamista näkökulmista arkisen kulttuurin ”merkityskoneena”.

Yhteiskuntatieteellisessä perinteessä radio- ja televisiotutkimus on usein niputettu yhteen omaksi kokonaisuudekseen. Tähän on ollut historiallisena syynä varhaisen radio- ja televisio toiminnan liittyminen Euroopassa ennen muuta yleisradioyhtiöihin, jotka vastasivat sekä radio- että tv-lähetyksistä. Sanotusta syystä on puhuttu myös yleisradiotutkimuksesta (*broadcasting research*). Humanistisessa perinteessä televisiotutkimus on taas tyypillisesti liitetty elokuvatutkimukseen (*film and television studies*). Yhdistävänä te-

kijänä humanistisessa lähestymistavassa on pidetty elokuvan ja television samankaltaisuutta audiovisuaalisen kerronnan muotoina.

Radio- ja televisiotutkimusta on nimitetty myös ”sähköisen” viestinnän tai median (*electronic media*)¹ tutkimukseksi, joka yhdistää radiota ja televisiota toisiinsa mutta erottaa ne samalla painoviestinnän (lehdistön) ja taiteen (elokuvan, kirjallisuuden) tutkimuksesta. Digitalisoitumisen ja tietoverkkojen aikana termi sähköinen viestintä/media ei kuitenkaan enää vaikuta erottelukykyiseltä – nykyään kun suuri osa viestintäteknologiasta perustuu bitteihin, eli sähköiseen viestimiseen. Siksi tässä kirjassa käytetään välineperusteista termiä radio- ja televisiotutkimus: fokus on tässä yhtäältä radion ja television eri muotoihin liittyvässä tutkimuksessa, toisaalta tutkimusalan nimityksellä ei haluta tehdä eroa yleisradion ja kaupallisen median tutkimukseen eikä sulkea pois eri tutkimusnäkökulmia.

Samalla, kun radio- ja televisiotutkimus on vakiinnuttanut asemansa akateemisena tutkimusalanana, sekä radio että televisio ovat olleet muutostilassa. Radio siirtyi ULA-kauteen 1950-luvulla ja stereoon 1960-luvulla – samoihin aikoihin kun televisio sai värit. Stereokasettinauhureiden, väritelevisiovastaanottimien ja videonauhureiden yleistyminen 1970- ja 1980-luvuilla muuttivat radion ja television luonnetta, mutta uudet keksinnöt eivät kuitenkaan mullistaneet sähköisten viestintien institutionaalisia ja käytännöllisiä ulottuvuuksia vastaavalla tavalla kuin 1980-luvulla alkanut mediamarkkinoiden uusjako ja viestintäteknologian digitalisoituminen.

Median digitalisoituminen, kansainvälistyminen ja markkinoituminen ovat 1990-luvulta lähtien synnyttäneet uusia radion ja television kanssa kil-

1 Englanninkieliseksi termiksi on vakiintunut *electronic media*, joka lisättiin vuonna 1985 alan tieteellisen aikakauslehden nimeen *Journal of Broadcasting & Electronic Media*. Sähköinen viestintä sopi virkanimikkeeksi vielä 1991, kun Tampereen yliopistoon perustettiin ”tiedotusopin, erityisesti sähköisen viestinnän” apulaisprofessori – se johon Taisto Hujanen nimitettiin 1.4.1996 alkaen. Termi otettiin käyttöön 1960-luvun lopulla, jolloin sitä luonnehdittiin *Yleisradion suunta*-kirjassa (Stormbom 1968, 14) seuraavasti: ”Radion ja tv:n erikoisluonnetta painettuun saanaan verrattuna on pyritty ilmaisemaan sellaisilla yleiskäsitteillä kuin ’etterimediät’ (ruotsin kielen ’etermedierna’ mukaan) tai ’sähköiset tiedotusvälineet’ (englannin ’electronic media’ mukaan), ’langaton tiedonvälitys’ tai yksinkertaisesti ’yleisradio-toiminta’. Mikään niistä ei vielä ole vakiintunut suomen kieleen.”

pailevia verkko- ja mobiiliviestinnän muotoja ja muuttaneet sekä radiota että televisiota itseään. Muutokset ovat johtaneet kanavamäärien moninkertaistumiseen ja sitä kautta lisääntyneeseen kanavakilpailuun. Kanavien profilointi yleisösegmenttien perusteella, uusien ansaintamahdollisuuksien etsiminen ja lisääntynyt markkinointi ovat osa nykyistä radio- ja televisio-toimintaa. Teknologinen kehitys on puolestaan näkynyt muun muassa radion ja television äänitys-, kuvaus-, leikkaus- ja nyttemmin jakelutekniikoiden muuttumisena, lisääntyneenä kilpailuna ja yhteistyönä verkkomedian kanssa sekä uudenlaisten interaktiivisten ohjelmaformaattien yleistymisenä. Voi hyvin kysyä, missä määrin 2000-luvun radiota ja televisiota sopii enää rinnastaa 1900-luvun radioon ja televisioon.

Radio- ja televisiotutkimus Suomessa

Suomessa akateeminen radio- ja televisiotutkimus alkoi vakiintua Yleisradion kanssa tehdyn yhteistyön kautta 1960-luvulla. Taisto Hujanen (2004, 1) aloittaa tutkimusalan kartoituksensa ”Radio- ja TV-tutkimus Suomessa” seuraavasti: ”Yleisradiotutkimus on käypä termi kuvaamaan paitsi suomalaisen radio- ja tv-tutkimuksen syntyä 1960-luvulla myös sen kehitystä pitkälle 1980-luvulle. Kansallinen yleisradio oli Suomessa radio- ja tv-tutkimuksen keskeinen vauhdittaja ja samalla tutkimuskohde. Kun tuo laitos lisäksi kantoi nimenään Yleisradiota, voidaan radio- ja tv-tutkimuksen alkuvaiheista puhua Yleisradiotutkimuksena isolla kirjaimella.”

Varhainen radio- ja tv-tutkimus oli Hujasen mukaan yleisradiotutkimusta myös ”pienellä kirjaimella”, koska yleisradiotoiminta määräitti yhteiskunnallisena ja kulttuurisena instituutiona radion ja television tutkimista. Osittain tämä liittyi radio- ja televisio toiminnan kehittämiseen Yleisradiossa: ”Yleisradiotoiminta oli 1960-luvun Suomessa voimakkaasti kehittyvä joukkoviestinnän muoto. Radion ULA-verkko (FM-radio) saatiin rakennettua valmiiksi, ja television ykkösverkko kattoi koko maan vuosikymmenen loppuun mennessä. Televisio kehittyi seuraavalla vuosikymmenellä kansalliseksi yleistelevioksi, samalla kun radiossa ruvettiin hajauttamaan toimintoja kehittämällä aluetoimintaa ja eriyttämällä kanavia.” (Emt.)

Suomalaisen radio- ja tv-tutkimuksen alku – niin isolla kuin pienellä kirjaimella – voidaan ajoittaa tarkasti ottaen vuoteen 1965. Silloin Yleisradion uusi pääjohtaja Eino S. Repo lupasi rahoittaa yliopistollista tiedotustutkimusta ”niin kauan kuin se minusta riippuu eli ainakin seuraavien viiden vuoden aikana” (Nordenstreng 1969, 7). Professorien Erik Allardt, Yrjö Littunen, Annika Takala, Raino Vehmas ja Johan von Wright johtama tutkimusryhmä käynnisti toukokuussa 1965 Yleisradiossa pidetyssä kokouksessa tutkimusohjelman, joka kattoi radion ja television lisäksi lehdistön, kirjastot ja osittain myös elokuvan. Neljän vuoden kuluttua julkaistun antologian esipuheessa todetaan, että ”suomalainen joukkotiedotustutkimus alkoi varsinaisesti tuosta kokouksesta” (emt.). Joukkotiedotusvälineitä ja niiden käyttöä oli tutkittu eri tahoilla aikaisemminkin muun muassa analysoimalla lehtien sisältöä, kartoittamalla niiden lukijakuntaa sekä selvittämällä radio- ja tv-yleisöjen laajuutta. Tutkimustoiminta oli ollut kuitenkin hajanaista eikä kovin analyttistä. Yleisradion rahoituspohja ja yliopistotutkijoiden mukaantulo tekivät mahdolliseksi määrätietoisen tutkimusalan rakentamisen.

Radio- ja televisiotutkimuksen nousua 1960-luvulla vauhditti vilkas kansainvälinen kanssakäyminen. Sekä Isossa-Britanniassa klassikoksi tulleen lapset ja televisio -tutkimuksen tekijä Hilde Himmelweit että Yhdysvaltain johtava mediatutkija Wilbur Schramm vierailivat Yleisradion tuella Jyväskylän kesässä. Myös suomalaistutkijat profiloituivat kansainvälisissä tiedejärjestöissä: Raino Vehmas, Yrjö Littunen, Kaarle Nordenstreng ja Osmo A. Wiio osallistuivat 1966 Jugoslaviassa pidettyyn maailman joukkotiedotustutkijoiden järjestön (IAMCR) konferenssiin, ja seuraavana vuonna Nordenstreng oli perustamassa Euroopan yleisradioyhtiöiden tutkijajärjestöä (GEAR). Yleisradion tutkimusryhmä oli myös tiiviissä yhteistyössä samaan aikaan Ruotsin Radioon perustetun suuren yleisötutkimusosaston (PUB) kanssa.

Yleisradion tuella syntyi suomalaisen tiedotustutkimuksen ensimmäinen sukupolvi, joka tosin ei keskittynyt pelkästään radioon ja televisioon vaan oli kiinnostunut koko mediakentästä ja sen suhteista yhteiskuntaan. Suomesta tuli kertaheitolla Pohjoismaissa keskeinen viestinnän tutkija, joka kilpaili tasaväkisesti Tanskan kanssa ja jopa ohitti Norjan tehdyssä tutki-

muksessa (Nordenstreng 1971; ks. myös Hujanen 2004, 8–13). Yleisradiovetoinen tutkimus sai erityistä särmää siitä, että se oli 1960-luvun lopulla osa Yleisradion pitkän tähtäyksen suunnittelua (PTS), mikä tuotti esimerkiksi uutistoiminnan PTS-mietintöä pohjustavan tutkimuksen uutisten perillemenosta.² Oma lukunsa oli PTS:n tutkimusasiantuntijana vuosina 1967–1969 työskennellyt Yrjö Ahmavaara, joka kirjoitti informatiivisen ohjelmapolitiikan perusteluksi kirjan ”tiedotuksen logiikasta” (Ahmavaara 1969).

Vuosi 1965 oli historiallinen paitsi tiedotustutkimuksen ensimmäisen aallon syntyprosessin takia myös radio- ja televisio-opetuksen tuomisessa suomalaiseen korkeakoulujärjestelmään. Jo 1925 perustetussa Yhteiskunnallisen Korkeakoulun (YKK) sanomalehtiopissa oli tehty 1960-luvun alussa suunnanmuutos saksalaisen lehdistöopin perinteestä amerikkalaiseen joukkoviestintätutkimukseen (MCR), jota seuraten oppiaineen nimeksi tuli lehdistö- ja tiedotusoppi. Vuonna 1965 yhden professorin oppiaineeseen perustettiin radio- ja tv-linja – tärkeänä perusteena epäilemättä Yleisradion tarve saada koulutettua työvoimaa rajusti kasvavan uutistoiminnan ja television palvelukseen.

Radio- ja tv-linjaa ryhtyi vetämään elokuvan estetiikasta 1949 tohtoriksi väitellyt dosentti Helge Miettunen, jolta ilmestyi myös alan ensimmäinen suomalainen oppikirja (Miettunen 1966). Miettusen päätoimi oli Yleisradion apulaisjohtaja ja hän oli juuri saanut vastuulleen talon koulutustoiminnan. Hänen varaansa rakentui ”Meranon yliopisto” – Helsingin Eirassa Viiskulman elokuvateatteria luentosalinaan pitänyt kurssikeskus, joka tarjosi Yleisradion henkilökunnalle ja ohjelma-avustajille YKK:n tutkintovaatimusten mukaista lehdistö- ja tiedotusopin opetusta radio- ja tv-linjalla. Kurssikeskuksen opettajina toimivat Yleisradion päälliköt, kuten Ralf Friberg, ja kouluttajat, kuten Mikko Niskanen, sekä YKK:n assistentti Nordenstreng, joka samalla toimi yliopistojen tutkimusryhmän sihteerinä.

2 Tutkimuksen englanninkielinen raportti (Nordenstreng 1972) julkaistiin Ison-Britannian ensimmäisessä mediasosiologian antologiassa. David Morley on myöhemmin kertonut, että juuri tämä suomalaistutkimus innosti hänet nuorena sosiologina ryhtymään tv-tutkijaksi.

Vuonna 1966 Yhteiskunnallinen Korkeakoulu muuttui Tampereen Yliopistoksi (isolla kirjaimella ollessaan yksityinen yliopisto vuoteen 1973). Korkeakoulujen kehittämislaki auttoi myös lehdistö- ja tiedotusoppia saamaan toisen professuurin valtion budjetissa 1969. Virkanimikkeeksi tuli ”tiedotusoppi (radio- ja tv-oppi)”, ja samalla radio- ja tv-opista tuli oma oppiaineensa lehdistöopin rinnalle. Virkaa tekeväksi professoriksi kutsuttiin Miettunen, mutta professoriksi nimitettiin vuonna 1971 Nordenstreng.³ Radio- ja televisiotutkimus oli näin noussut Suomessa ensimmäisenä Pohjoismaista yliopistolliseksi oppiaineeksi. Maailmanmitassakin se oli yksi ensimmäisistä.

Suomalaisen radio- ja tv-tutkimuksen ensimmäinen sukupolvi oli yhdistelmä positivistista mediasosiologiaa ja yhteiskuntakriittistä antipositivismia Frankfurtin koulukunnan hengessä, vaikka koulukuntaa ei Suomessa juuri tunnettu ennen 1970-luvun puoliväliä. Sukupolven eräänlainen lopuraportti oli suomalaisen tiedotustutkimuksen toinen antologia (Littunen & Sinkko 1975). Teoksessa toistui ensimmäisen antologian (Nordenstreng 1969) monivälineellisyys ja yleisradiovetoisuus, jos kohta yhteiskunnallisen tiedon muodostusta ja käyttöä koskevissa artikkeleissa – niin sanotussa tiedontarvetutkimuksessa – oli selkeästi riippumaton akateeminen pohjavire.

Ensimmäinen sukupolvi oli vasta murrosiässä, kun sille muodostui jo 1970-luvun alussa osin intellektuaalinen ja osin poliittinen vastaliike. Yleisradion aloite ja tuki oli ollut ratkaisevaa ensimmäisen tutkijapolven innostukselle. Yleisradiosta tuli myös katalysaattori toiselle tutkijapolvelle, joka otti etäisyyttä vuoden 1970 eduskuntavaalien jälkeen poliittiseen paitsioon joutuneeseen Reporadioon. Ensimmäisiä merkkejä tästä oli Osmo A. Wiion porvaripuolueiden tuella tekemä tutkimus yleisön suhtautumisesta Yleisradion ohjelmiin (Wiio 1971). Selkeämmin kentän jakautuminen näkyi, kun 1970-luvulla perustettiin ensimmäisen polven hengessä syntyneen Tiedotusopillisen Yhdistyksen (TOY) vastapainoksi Viestintätutkimuksen

3 Valintaprosessi oli vaiheikas ja paljasti paitsi yliopistollisen virantäytön yleisiä ongelmia myös radio- ja tv-opin erityisiä vivahteita. Tämän virantäytön kaikki asiakirjat on julkaistu teoksessa Jyräki ym. 1971. Nordenstrengin resptittityössä (Nordenstreng 1970) on kokonaisuus radio- ja tv-tutkimuksen teoreettisista lähtökohdista.

Seura. Samalla tutkimuskenttä julkaisuineen jakaantui kahteen eri paradigmaan. Näitä suuntauksia on suomalaisessa viestinnän tutkimuksessa nimetty ”Ahmavaaran-Nordenstrengin paradigmatiksi” ja ”Wiion paradigmatiksi” (Pietilä ym. 1992).⁴

Paradigmajako ei kuitenkaan lähemmin tarkasteltuna ollut totaalinen, vaan koulukunnilla oli myös paljon yhteistä, kuten Pietilä ja kumppanit (1992) osoittavat. Joka tapauksessa voidaan sanoa, että ensimmäisen polven vastaliikkeen lähtökohdista kehkeytyi 1980-luvun kuluessa suomalaisen radio- ja tv-tutkimuksen toinen polvi, jonka näkyviä maamerkkejä olivat Yleisradion uudelleensuunnatun tutkimustoiminnan antologiat (Heikkinen 1986; 1989) sekä Dan Steinbockin (1983) ja Ismo Silvon (1988) väitöskirjat. Näissä tutkimuksissa ja niitä seuranneessa Yleisradion yleisötutkimuksessa (esim. Alasuutari 1993) ilmenee yleinen trendi pois yhteiskuntarakenteesta kohti median erityisyyttä ja arkielämää – se, mitä jälkikäteen on luonnehdittu kulttuurintutkimuksen nousuksi.

Kulttuurintutkimuksen ja feministisen mediatutkimuksen leviäminen 1980-luvulla muodostivat haasteen sekä yleisradiolähtöiselle tutkimukselle että määrälliselle joukkoviestintätutkimukselle. Kulttuurintutkimus siirsi tutkimuksen painopistettä populaariin ja oli osaltaan nostamassa viihdemedian, kuten saippuaopperoiden, tutkimuksen suosiota. Myös feminististä mediatutkimusta kiinnosti viihde ja televisio – olihan ne liitetty nimenomaan naisyleisöihin ja kodin arkiseen ympäristöön (ks. esim. Brunsdon ym. 1997). Yksi merkki muutoksesta oli se, että 1990-luvun kuluessa tutkimusalasta alettiin yhä useammin käyttää nimitystä ”mediatutkimus” erilaisten ”oppien” ja viestintäväline-lähtöisten nimitysten sijaan (ks. Hujanen 2004, 15; Halonen ym. 2007, 13).

Kulttuurintutkimuksessa ja feministisessä mediatutkimuksessa omakuttiin pitkälle postmodernismin ja jälkistrukturalismin kritiikki, joka

4 Vastaava paradigmajako oli Suomen Akatemian tasa-arvon ja demokratian tutkimusohjelmassa, jossa Juha Partasen vetämä Tandem-hanke sai vastapainokseen Ilkka Heiskanen Deta-tutkimusryhmän. Heiskanen oli akateemisena taustatukena Viestinnän Tutkimuksen Seurassa ja osallistui keskeisesti sen ensimmäiseen tv-tutkimusantologiaan (Sinkko 1980). Nytemmin Heiskasta on hänen 1980-luvulla tekemänsä tutkimuksen perusteella arvioitu jopa suomalaisen mediatutkimuksen avainhenkilöksi (ks. Malmberg 2008).

suuntautui toisaalta positivistis-empirististä joukkoviestintätutkimusta ja toisaalta 1960–1970-luvuilla suosittua marxilaista teorian rakenneselityksiä vastaan (ks. Malmberg 1998, 424–428). Kritiikki liittyi usein 1980-luvulla yleistyneeseen humanistiseen elokuva- ja televisiotutkimukseen, jossa korostettiin määrällisten menetelmien sijaan laadullista tekstianalyysia ja yleisöetnografiaa. Esimerkiksi *Tiedotustutkimuksessa* lehdistö sai 1980-luvun kuluessa antaa tilaa tutkimuskohteena televisiolle, jota lähestyttiin paljon yleisöetnografian näkökulmasta (Herkman & Vähämaa 2008). Toisin kulttuurintutkimuksen hellimä ajatus ”aktiivisista yleisöistä” ja niihin liittyvä yleisöetnografia kohtasivat jo 1990-luvulla kritiikkiä, mistä kertoo esimerkiksi *Tiedotustutkimuksen* teemanumerossa 3/1995 aiheesta käyty keskustelu.

Kulttuurintutkimuksen näkökulman yleistyminen 1980-luvulta lähtien on laajentanut huomattavasti suomalaista radio- ja televisiotutkimusta ja liittänyt erityisesti television tutkimisen moniin humanistisiin oppiaineisiin. Televisiotutkimus onkin ollut vahvasti mukana – Tampereen tiedotusopin ja Helsingin viestinnän lisäksi – erityisesti Turun yliopistossa tehdyssä mediatutkimuksessa samoin kuin Jyväskylän yliopiston viestintätieteissä ja Nykykulttuurin tutkimusyksikön toiminnassa. Televisio on integroitu osaksi elokuvatutkimuksen opetusta Helsingin ja Oulun yliopistoissa. Television kulttuurista roolia on tutkittu Lapin yliopiston audiovisuaalisen mediakulttuurin koulutusohjelmassa ja Tampereen yliopiston mediakulttuurin suuntautumisvaihtoehdossa. ”Kulttuurisen käänteän” myötä televisio on ollut suosittu kohde myös monilla varsinaisten viestintätieteiden ulkopuolelle sijoittuvilla tieteenaloilla, kuten sosiologiassa, politiikan tutkimuksessa, historiatieteissä, antropologiassa ja kielitieteissä.

Kulttuurintutkimuksen aalto on näkynyt myös radiotutkimuksessa, ja voi jopa esittää, että osittain sen ansiosta radiotutkimus on noussut uudelleen aiempaa näkyvämmiin esiin viestinnän tutkimuksen kentällä. Etnomusikologian ja kulttuurihistorian näkökulmat ovat osaltaan elävöittäneet radiotutkimusta, mistä osoituksena tämänkin kirjan radiota käsittelevät artikkelit. Kiinnostus populaarimusiikkia ja -kulttuuria kohtaan on ollut tärkeä laajennus yleisradiotoimintaan ja journalismiin keskittyneeseen radiotutkimukseen. Kaupallisen radion nouseminen legitiimiksi tutkimuskohteeksi Yleisradion rinnalle on osa samaa ilmiötä.

Suomalaisen radio- ja televisiotutkimuksen lyhyttä historiaa määrittää siten kohteena olevien viestintävälineiden jatkuva muutos sekä tutkimuksen jakautuminen humanistisesti ja yhteiskuntatieteellisesti painottuneisiin näkökulmiin, joista yksikään ei ole saavuttanut hallitsevaa asemaa. Viestinnän tutkimusta ylipäätään luonnehtii pikemminkin eri paradigmojen tai tutkimussuuntausten samanaikainen rinnakkaiselo kuin jonkin yhden paradigman hallinta, minkä seurauksena tieteenalaa on nimitetty ennemmin tienristeykseksi tai tavarataloksi kuin yhden identiteetin omaavaksi oppialaksi (esim. Hujanen 1998, 67; Väliaverronen 2000, 85–86). Tutkimusta tehdessä ei kuitenkaan yleensä ajatella tieteenalan identiteettirajoja. Radio- ja televisiotutkimuskin määrittyy osaksi eri tieteenaloja vasta jälkikäteen: ”Tiede on rakennelma, joka on olemassa vain tutkimuksen jälkeen, tutkimusta kano-nisoivasti, opettamassa ja pitämässä yllä” (Varto 2005/1992, 171). Tämän takia puhumme tässä yhteydessä mieluummin tutkimus- kuin tieteenalasta.

Tutkimusalan identiteetti

Kuten edellä kuvattu radio- ja televisiotutkimuksen lyhyt historia osoittaa, tutkimusalan identiteetti – puhumattakaan tieteenalojen identiteeteistä – on aina jossain määrin epäselvä ja tulosta monenlaisista paradigmatisteluis-ta tai kenttäkamppailuista. Radio- ja televisiotutkimuksessa ovat näkyneet samat muutosvirtaukset ja jännitteet, jotka ovat läpäisseet kaikkea joukko-viestintätutkimusta 1900-luvun alusta näihin päiviin. Rajanvedot empirian ja teorian, yksilö- ja rakenneselitysten, humanististen ja yhteiskuntatieteel-listen sekä ”kriittisten” ja ”arvovapaiden” näkökulmien välillä ovat eri muo-doissaan saaneet ilmauksensa myös radio- ja televisiotutkimuksessa. Tässä radio- ja televisiotutkimus on muun viestinnän tutkimuksen tavoin seurail-lut ”emotieteitään”, kuten sosiologiaa, valtio-oppia, politiikan tutkimusta, historiaa ja taiteen tutkimusta (Pietilä 1997, 367–368).

Filosofi Juha Varton (2005/1992, 54) mukaan nuoren tieteenalan ja erityistieteellisen tutkimuksen identiteetin kannalta on erityisen tärkeää tietoisuus metodologiasta, tai metodologiaan liittyvä tieteenfilosofinen tarkastelu. Varto jatkaa, että ”uudella tieteenalalla identiteetti syntyy tut-kimusten kautta, ei hallinnollisina, valtapoliittisina ratkaisuin” (emt.).

Käsillä oleva teos on ottanut sanotusta onkeensa ja pyrkii omalta osaltaan rakentamaan suomalaisen radio- ja televisiotutkimuksen identiteettiä suuntaamalla katseen metodologiaan ja sitä kautta esittelemällä ja reflektoimalla alueen tutkimusta.

Metodologia tarkoittaa laajasti ymmärrettynä tutkimuksen tekemisen ehtojen kriittistä tarkastelua ja sisältää oikeastaan kaikki tutkimuksen vaiheet. Puhuminen metodologiasta metodin tai tutkimusmenetelmän sijaan haastaa siten käsitykset, joissa metodi ymmärretään pelkäksi työkaluksi, jonka avulla aineistosta kuoritaan esiin ”tuloksia”. Metodologia antaa olettaa, että tutkimus ei koskaan ole viatonta: tutkimusongelman ja -kysymysten määrittely, aineiston rajausta ja metodin valinta – puhumattakaan tutkimusta kehystävästä teoriasta – vaikuttavat aina myös siihen, mitä tutkimuksessa saadaan ulos, mitkä ovat tutkimuksen tulokset. Metodologian oppikirjoissa käsitellään siksi poikkeuksetta, enemmän tai vähemmän syvällisesti, koko tutkimuksen tekemisen prosessia aina tutkimusasetelman suunnittelusta tutkimuksen raportointiin (esim. Alkula ym. 1994; Eskola & Suoranta 1998; Alasuutari 1999; Varto 2005/1992; Lappalainen ym. 2007).

Parhaimmillaan metodologian tarkastelu ohjaa tutkijan pohtimaan filosofis-teoreettisesti omaa esiymmärrystään ja tutkimuksen ja tutkimuskohteen luonnetta koskevia lähtökohtaoletuksia (Varto 2005/1992, 51–53). Laajasti ymmärrettynä metodologia sisältää tietoisia ja tiedostamattomia tutkimuksen toteuttamista koskevia valintoja, mutta myös hyvin henkilökohtaista tutkijaidentiteetin pohdintaa, asemoitumista oman alan tutkijayhteisöön, kuulumista ja erottautumista. Metodologia onkin määrittely myös prosessiksi, jossa tutkija tekee näkyväksi oman suhteensa valtakysmyksiin, etiikkaan ja tutkijan vastuuseen (ks. Lappalainen ym. 2007, 10). Metodologiset valinnat korostuvat erityisesti väitöskirjassa, nuoren tutkijan ensimmäisessä tutkimusprojektissa, jossa hänellä on sekä vapaus että vastuu tehdä itsenäisesti tutkimusta. Väitöskirjatutkimuksen metodologiaa kuvaavien paremmin ajatus pitkäkestoisesta prosessista kuin tietyistä tutkimuksen alkuvaiheen ratkaisuksista.

Tutkimusjulkaisuissa tutkimuksen prosessuaalisuus yleensä piilotetaan lukijalta. ”Tutkimusraportin” muodosta riippuen siinä esitellään ehkä tutkimusasetelma eli tärkeimmät tutkimuksessa käytetyt teoriat, metodit ja aineistot, toisinaan eksplisiittisesti, toisinaan enemmän tai vähemmän imp-

lisiittisesti. Vain harvoin lukijalle kuitenkaan kerrotaan, miksi juuri näihin valintoihin on päädytty, mitä on päätetty jättää valitsematta ja miten valinnat ovat muuttuneet tutkimuksen edistyessä.

Akateemisen kirjoittamisen traditioilla ja tieteen objektiivisuuden eetosella on varmasti osuutensa siihen, miksi tutkijan persoona halutaan tehdä näkymättömäksi. Ristiriidat, ongelmat ja epätoivon hetket pyritään ehkä häivyttämään myös siksi, että tutkija haluaa antaa itsestään mahdollisimman ammattimaisen kuvan. Tutkimusprosessin läpinäkyvyys kuitenkin auttaa muita tutkijoita soveltamaan testattuja ja hyviksi havaittuja työtapoja omiin tutkimuskohteisiinsa. Aloittelevan tutkijankin olisi tällöin helpompi nähdä metodologia jonain muuna kuin työkalupakkina, jonka välineillä aineistosta työстетään tulokset esiin. Myöskään tutkimuksen tuottaman tiedon luotettavuudelle ei ole pahitteeksi se, että muidenkin on mahdollista seurata tutkijan ajatuksenjuoksua. Kaikki edellä sanottu korostaa metodologisten pohdintojen merkitystä.

Radio- ja televisiotutkimuksen metodologiaa

Metodologiset jäsennykset vaihtelevat historiallisesti liittyen tieteenalan kulloisiinkin kenttäkamppailuihin. Esimerkiksi suomalaisessa yhteiskuntatieteessä ”paras” metodologia ankkuroitiin 1970-luvulla ja vielä 1980-luvun alussa usein marxilaiseen teoriaan. Veikko Pietilä (1980) muun muassa esittelee yhteiskuntatieteellistä selittämistä käsittelevässä teoksessaan kaksi selittämisen tapaa: kausaalisen ja teleologisen. Ensin mainittu perustuu syy-seuraussuhteiden jäljittämiseen, jälkimmäinen pyrkii selvittämään ilmiön tarkoituksen tai funktion. Kausaalinen selittäminen on ominaista positivistisille ja teleologinen hermeneuttisille tutkimussuuntauksille. Marxilainen teoria tarjoaa Pietilän mukaan mahdollisuuden näiden eri selittämisen tapojen hedelmälliseen uudelleen hahmottamiseen.

Pietilä paikantaa kausaalisen selittämisen erityisesti skinnerläisen positivismin perinteeseen, jossa vastauksia etsitään ärsyke-reaktio-malliin perustuvilla empiirisillä testeillä. Ongelma tällaisessa selittämisessä on Pietilän mukaan metodologinen individualismi, jossa yhteiskunta palautuu yksilötason kysymyksiin. Toisaalta Pietilä nostaa esille kausaalisesta selittämisestä

myös holistisen metodologian, jossa yksilöihin palautumattomat yhteiskunnalliset tekijät ymmärretään yksilöihin vaikuttaviksi kausaaliksi syiksi. Tästä Pietilä käyttää esimerkkinä Émile Durkheimin klassikotutkimusta itsemurhasta. Metodologinen holismi ajautuu kuitenkin Pietilän mukaan umpikujaan, kun löytyy tapauksia, jotka eivät tue kausaalista selittämistä. (Emt., 47–52.)

Teleologiseen selittämiseen Pietilä sijoittaa kolme näkökulmaa: rationaalisen toiminnan perusteisiin, merkityksen ymmärtämiseen ja funktionalismiin nojautuvan selittämisen. Kaksi ensin mainittua palautuu edelleen yksilöön, vaikka merkityksen ymmärtämisessä tulkitseva yksilö sijoitetaan kuitenkin yhteiskunnalliseen tulkintaympäristöön. Funktionalistisessa näkökulmassa sen sijaan uskotaan, että yhteiskunta on jossain määrin itseohjautuva kokonaisjärjestelmä, joka tarjoaa sen yksilöille ja instituutioille erilaisia funktioita. (Emt., 223–225.) Kaikki edellä kuvatut selittämisen tavat ovat kuitenkin puutteellisia, koska ne eivät pääse käsiksi yhteiskunnan ja yksilön välisen suhteen monimutkaiseen luonteeseen. Paras näkökulma tässä suhteessa on marxilainen teoria, joka selittää ”itsenäistyneiden yhteiskuntasuhteiden” määrittymistä kapitalismissa – tosin Pietilän versiossa muilla selittämisen tavoilla täydennettynä. (Emt., 226–233.)

Marxismin rakenneselitykset vaihtuivat kuitenkin suomalaisessa viestinnän tutkimuksessa 1980-luvun kuluessa paljolti brittiläisen kulttuurintutkimuksen, feminismin ja ranskalaisen jälkistrukturalismin yksilölähtöisempiin selitysmalleihin (ks. Malmberg 1998, 426–427). Suoranaisesta paradigmajärjestyksestä tai käänteestä ei silti ole tavattu puhua, koska suomalaisessa viestinnän tutkimuksessa elää rinnakkain lukuisia eri tutkimusnäkökulmia, joista yksikään ei ole saanut hallitsevaa asemaa: kulttuurintutkimuksellisen ja feministisen metodologian rinnalla on aina käytetty muun muassa perinteisempää kriittisen teorian metodologiaa (ks. Kivikuru 1998; Herkman & Vähämaa 2008). Sosiaalitieteissä käänne on ollut kenties selvempi. Ainakin Risto Alapuron (2006, 57) mukaan suomalaisessa sosiologiassa siirryttiin 1970–1980-luvuilla ”rakennetutkimuksesta kulttuurintutkimukseen – tai sosiaalisia ilmiöitä käsitteellistettiin yhä enemmän kulttuurin kautta, kun niitä aikaisemmin oli käsitteellistetty sosiaalisten rakenteiden kautta”. Pertti Alasuutari kuvaa puolestaan angloamerikkalaisesta kulttuurintutkimuksesta tuttujen teemojen, sukupuolen, rodun ja etnisyyden, tuloa

suomalaisen sosiologian ytimeen 1980-luvulla, jolloin mikrososiologinen diskurssianalyysi syrjäytti yhteiskunnan makrososiologisen analyysin (Alasuutari 1996, 12–22; 1999, 93–95, 100).

1990-luvulla yhteiskuntatieteelliset metodologiset kamppailut kulminoituivatkin yhä useammin menetelmäkeskusteluihin, joissa yhteiskuntatieteet jaettiin karkeasti kahteen koulukuntaan: positivismiin ja tulkinnalliseen (hermeneuttiseen) yhteiskuntatieteeseen. Esimerkiksi David Silvermanin (1993, 21) mukaan positivismi luottaa enemmän deduktiiviseen hypoteesien testaukseen kvantitatiivisen menetelmän avulla, kun taas tulkinnallinen yhteiskuntatiede uskoo laadullisin menetelmin toteutettuun hypoteesien induktiiviseen tuottamiseen. Kyse ei ole Silvermanin mukaan kuitenkaan kahdesta vastakohdasta vaan jatkumon ääripäistä.

Jaottelua on silti toistettu erityisesti laadullisen tutkimuksen menetelmäoppaissa, joissa on ollut tarvetta rakentaa laadulliselle tutkimukselle identiteettiä vastinparinaan määrällinen tutkimus (Eskola & Suoranta 1998, 13–14). Esimerkiksi Varto erottelee toisistaan ”täsmälliset” ja ”ankarat” tieteet, joista ensin mainittuja ovat erityisesti luonnontieteet ja jälkimmäisiä ihmistä muuna kuin biologisena olentona tutkivat ihmistieteet. Täsmällisille tieteille on ominaista erottaa tutkittavat luonnon ilmiöt tutkijasta, tutkia niitä määrällisillä menetelmillä ja saavuttaa idealisoinnin ja rationalisoinnin avulla ilmiöstä aukoton teoreettinen päätelmä. Ankarat tieteet puolestaan tunnistavat, että tutkittava ilmiö ja tutkija ovat osa samaa merkityskokonaisuutta, eikä tutkimuksen kohdetta voi siten esineellistää idealisoinnilla ja rationalisoinnilla. Siksi ihmistieteissä pitää suosia tapauskohtaista laadullista analyysia ja tutkimuksen eettisiä pohdintoja. (Varto 2005/1992, 10–15.)

Mittaava tai määrällinen tutkimusote on näissä esityksissä nähty jollakin tavoin vähemmän arvokkaaksi kuin laadullinen. Kvantitatiivinen tutkimus on liitetty ”tekniseen” tai ”välineelliseen” ajatteluun, kun kvalitatiivinen tutkimus on yhdistetty tutkijan ”osallistuvuuteen” (esim. Varto 2005/1992, 16–17). Yhteiskuntatieteiden menetelmätaistelussa laadulliset menetelmät ovatkin vienneet siinä määrin voiton, että esimerkiksi sosiologian väitöskirjoissa käytettiin 1990-luvulla lomakeaineistoja ja määrällisiä menetelmiä lähinnä laadullisten menetelmien täydennyksenä – jos sinäkään (Alastalo 2005, 56–57). Myös akateemisessa viestinnän tutkimuksessa laadulliset menetelmät ovat saavuttaneet hallitsevan aseman, vaikka tilaustutkimuksissa

ja erilaisissa selvityksissä suositetaan edelleen määrällistä analyysia (ks. Herkman & Vähämaa 2007, 74).

Pertti Tötön (2000, 21) mukaan iskusanaksi määrällisten menetelmien kritiikissä on nostettu positivismi, joka on nähty 1900-luvun jälkipuolella viholliskuvaksi vuoron perää niin marxismin, kriittisen teorian, humanismin, historismin, hermeneutiikan kuin fenomenologian näkökulmissa. Tötön mielestä tällainen kritiikki perustuu klassisen positivismin väärinymmärrykseen: Auguste Comten ”positiivinen metodi” tarkoitti järkeilyä ja havainnoinnin yhdistämistä tavalla, jossa havainnointi ei ole vapaata teoriasta (Comte 1974/1842, 26–27). Positivismi ei näin ollen alun perinkään ole ollut ristiriidassa laadullisen tutkimuksen lähtökohtien kanssa.

Tässä teoksessa ei oteta kantaa positivismiin erilaisiin tulkintoihin eikä metodisuhdanteisiin. Tällaiset tarkastelut jätetään metodologian yleisteoksiin, joihin edelläkin on viitattu. Käsillä oleva kirja keskittyy kohtuullisen nuoren ja hajanaisen ”erillistieteen”, radio- ja televisiotutkimuksen, metodologiaan käytännöllisestä näkökulmasta. Pääosassa on tutkimus, ei tiede. Siksi pääpaino kirjan artikkeleissa on empiirisen radio- ja televisiotutkimuksen lähtökohdissa ja ongelmissa.

Uskomme Varton (2005/1992, 158) tavoin, että ”menetelmät eivät ole separaattoreita, jotka erottavat tutkimustulokset kohdallisesti” ja että ”jokainen tutkimus ja jokainen tutkimuskohde edellyttää oman menetelmän”, joka motivoituu tutkimuskohteesta ja korjautuu tutkimuksen kuluessa”. Kaikessa tutkimuksessa on laadullisia ja määrällisiä piirteitä, eikä tiukkaa kahtiajakoa näiden kahden välille ole mielekästä rakentaa (Töttö 2004, 9). Tutkimuskohde ja -asetelma määrittävät metodin valintaa.

Hyvä esimerkki edellä sanotusta on radio- ja televisiotutkimuksessakin kohtuullisen paljon käytetty määrällinen sisällön erittely tai sisällönanalyysi (*content analysis*). Vaikka sisällön erittelyä suositetaan erilaisissa selvityksissä ja hallinnollisessa tutkimuksessa, se on harvoin – jos koskaan – puhtaasti teknistä tai välineellistä. Erittelyn taustalla on yleensä halu kartoittaa median sisältöjen jakautumisen oikeudenmukaisuutta, yhteiskunnallista manipuloisuutta tai kytkeytymistä erilaisiin intressiryhmiin ja niiden valtaan (esim. Hujanen 1993; Ala-Fossi 2006; Herkman 2005; Aslama ym. 2007). Tällaiset poliittiset lähtöoletukset ovat toistuvasti osa sisällön erittelyn metodologiaa. Menetelmäoppaissa sisällön erittely rinnastettiinkin jo 1980-lu-

vun alussa tulkitseviin menetelmiin, kuten tekstianalyysiin (esim. Lindkvist 1981, 26). Klaus Krippendorf (1981, 21) määritteli sisällön erittelyn perimmäiseksi tehtäväksi tuottaa ”valideja päätelmiä” määrällistä tietoa koskevas- ta kontekstista. Näin ollen voi ajatella, että radio- ja televisiotutkimuksessa liikutaan aina – menetelmästä riippumatta – jossain suhteessa hermeneuttisen metodologian alueella.

Tärkeintä lienee pitää mielessä Varton (2005/1992, 92) tarjoamista laadullisen metodologian lukuohjeista se, jossa kehoitetaan säilyttämään tutkimuskohteen oma merkitysyhteys ja kielletään ”mielen kuljettaminen ulkoapäin” tutkittavaan ilmiöön. Käytännössä tämä tarkoittaa tutkijan herkkyyttä omille arkisille, teoreettisille ja menetelmävalintaan liittyville esioletuksille. Tutkijan työtä aina jäsentävät tietoiset tai tiedostamattomat lähtökohdat eivät saa pakottaa tutkittavaa ilmiötä joksikin muuksi kuin se on. Käsillä oleva kirja auttaa toivon mukaan lisäämään tällaista metodista herkkyyttä radio- ja televisiotutkimuksen tekemisessä.

Kirjan rakenne

Kirjan artikkelit on jaettu kolmeen osaan: radiotutkimukseen, televisio- tutkimukseen ja yleisötutkimukseen. Osista kaksi ensimmäistä noudattaa perinteistä viestintävälinekohtaista jaottelua. Jako on puhtaasti käytännöllinen. Tarkoituksemme ei suinkaan ole vahvistaa viestintävälineiden erotte- luun perustuvaa tutkimusalajakoa – jos kohta viestintävälineitä voi tutkia myös välinelähtöisesti. Ajattelimme ensin jäsentää kirjan erilaisten metodo- logiaan liittyvien alakäsitteiden kautta. Tällaisia käsitteitä olivat erityisesti aineisto, menetelmä ja teoria. Niiden lisäksi pohdimme enemmän tutki- muskohteen mukaista jäsenystä sellaisilla kategorioilla kuin teknologia, historia, yhteiskunta ja yleisö. Näistä vain viimeisin, yleisötutkimuksen osio, tuli kirjaan.

Pitäytyminen viestintävälinekohtaisessa jaottelussa kirjan pääosien erottelussa johtuu ennen muuta siitä, että kaikki muut luokittelut tuntuivat enemmän tai vähemmän keinotekoisilta. Suuressa osassa artikkeleita käsi- tellään useita radio- ja televisiotutkimuksen metodologiaan liittyviä aiheita,

kuten aineistojen valikoitumista ja saatavuutta, tutkimusmenetelmiä ja niiden kytketymistä kulloisiinkin tutkimuskysymyksiin. Vaikka yksi monia kirjan artikkeleita yhdistävistä teemoista on radion ja television identiteettien tietty epämääräisyys ja historiasidonnaisuus, kirjan jakaminen radio- ja televisiotutkimuksen osioihin oli kuitenkin kaikkein luontevin ratkaisu. Toinen varteenotettava syy jakoon on se, että suomen kielellä on saatavilla varsin rajatusti radioon liittyvää tutkimusta. Radiotutkimuksen osio muodostaa siten kohtuullisen eheän kokonaisuuden, joka täyttää osaltaan tätä puutetta suomalaisessa tutkimuskirjallisuudessa.

Radiotutkimuksen osio alkaa Marko Ala-Fossin ja Heikki Uimosen teksteillä, joissa käydään seikkaperäisesti läpi empiirisen radiotutkimuksen aineiston saatavuuteen ja analysointiin liittyviä ongelmia. Molempien tekstien painotus on suomalaisessa kaupallisessa formaattiradiossa. Per Jauert ottaa lähtökohdakseen tanskalaisen kontekstin ja analysoi muutoksia, joita Tanskan yleisradioyhtiössä on tehty sen kilpaillessa kaupallisen radion kanssa nuorista kuuntelijoista. Paavo Oinosen ja Pentti Kemppaisen teksteissä painopiste muuttuu selkeämmin radiohistoriaan ja Yleisradioon – tai Kemppaisella nimenomaan niihin vaiheisiin, joissa kaupallinen radio ensimmäiset kerrat haastoi Yleisradion Suomessa. Radio-osion lopussa Horace Newcomb sitoo tutkimuksen omakohtaiseen historiaan muistelemalla avainkokemuksia, jotka väistämättä jättävät tutkimuksen tekemiseen jälkensä.

Myös televisiotutkimuksen osio alkaa omakohtaisella pohdinnalla, kun Heidi Keinonen purkaa auki – vartolaisessa hengessä – oman televisiohistoriaan liittyvän väitöskirjatutkimuksensa metodologiaa. Seuraavassa artikkelissa Iris Ruoho jatkaa lähihistoriaan liittyvää metodologista tarkastelua ja pohtii, kuinka television rikossarjat voivat toimia yhteiskunnan peilinä. Osion kolmannessa tekstissä Juha Herkman nostaa esille intermediaalisuuden käsitteen ja tarkastelee televisiotutkimuksen mahdollisuuksia tilanteessa, jossa televisio kulttuurisena ja teknologisena entiteettinä on katoamassa. Myös kahdessa seuraavassa artikkelissa on aiheena television muuttuva luonne: Seppo Kangaspunta lähestyy aihetta tutkimalla suomalaisten televisiokatsojien mediasuhteen määrittymistä, ja Katja Valaskivi ottaa näkökulmakseen globaaliin viitekehyksen, joka haastaa television tutkimisen

kansallisena instituutiona. Osion lopussa Gregory F. Lowe esittelee yhden konkreettisen metodologisen sovelluksen, jolla on lähestytty julkisen palvelun sähköistä viestintää.

Kirjan päättää yleisötutkimukseen keskittynyt osio, jonka kolme tekstiä painottuu televisioyleisöjen tutkimiseen mutta jota on mahdollista lukea myös radioyleisöjen näkökulmasta. Erja Ruohomaa jatkaa kirjan edellisissä osioissa aloitettua muuttuvan mediaympäristön tarkastelua yleisötutkimuksen näkökulmasta ja kertoo, kuinka Yleisradiossa konkreettisesti tutkitaan nyky-yleisöjä. Eeva Mäntymäki lähestyy yleisötutkimuksen metodologiaa enemmän ontologisesti pohtimalla, missä määrin yleisö on olemassa ja kuinka tutkimus on yleisöjä tuottanut. Lopuksi Kaarina Nikunen haastaa yleisötutkimuksen hellimän ajatuksen aktiivisista yleisöistä ja pohtii samalla television katsojakokemuksen ominaislaatua digitaalisen ja verkottuneen mediakulttuurin aikakaudella.

Lähteet

- Ahmavaara, Yrjö (1969) *Informaatio. Tutkimus tiedotuksen logiikasta*. Helsinki: Weilin + Göös.
- Ala-Fossi, Marko (2006) *Toimiluvanvarainen radiotarjonta 2005. Yksityisten analogisten radiokanavien sisältötarjonta 16 suomalaiskaupungissa*. Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja 4/2006. Helsinki: Liikenne- ja viestintäministeriö. http://www.mintc.fi/oliver/upl157-Julkaisuja%204_2006.pdf
- Alapuro, Risto (2006) Miten Bourdieu tuli Suomeen. Teoksessa Purhonen, Semi & Roos, J. P. (toim.) *Bourdieu ja minä*. Tampere: Vastapaino.
- Alastalo, Marja (2005) *Metodisuhdanteiden mahti*. Tampere: Vastapaino.
- Alasuutari, Pertti (1993) *Radio suomalaisten arkielämässä*. Yleisradion tutkimus- ja kehitysosaston tutkimusraportti n:o 3.
- Alasuutari, Pertti (1996) *Toinen tasavalta*. Tampere: Vastapaino.
- Alasuutari, Pertti (1999) *Laadullinen tutkimus* (3. uudistettu painos). Tampere: Vastapaino.
- Alkula, Tapani; Pöntinen, Seppo & Ylöstalo, Pekka (1994) *Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät*. Helsinki: WSOY.
- Aslama, Minna & Lehtinen, Pauliina (2007) *Suomalainen tv-tarjonta vuonna 2006*. Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja 56/2007. http://mintc.fi/fileservers/LVM56_2007.pdf
- Brunsdon, Charlotte; D'Acci, Julie & Spigel, Lynn (toim.) (1997) *Feminist Television Criticism: A Reader*. Oxford: Oxford University Press.
- Comte, Auguste (1974/1842) *The Positive Philosophy*. New York: AMS Press.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Halonen, Irma Kaarina; Ruoho, Iris; Savolainen, Tarja & Zilliacus-Tikkanen, Henrika (toim.) (2007) *Välittämisen tilassa – feminististä mediatutkimusta synnyttämässä*. Jyväskylä: SoPhi.
- Heikkinen, Kalle (toim.) (1986) *Kymmenen esseetä elämäntavasta*. Helsinki: Yleisradio.
- Heikkinen, Kalle (toim.) (1989) *Elämää kuvavirrassa*. Helsinki: Tammi.
- Herkman, Juha (2005) *Kaupallisen television ja iltapäivälehtien avoliitto. Median markkinoituminen ja televisioituminen*. Tampere: Vastapaino.
- Herkman, Juha & Vähämaa, Miika (2007) *Viestintätutkimuksen nykytila Suomessa*. Viestinnän laitoksen tutkimusraportteja 1/2007. Helsinki: Helsingin yliopisto, Viestinnän laitos.
- Herkman, Juha & Vähämaa, Miika (2008) Suomalainen viestinnän tutkimus ja kulttuurintutkimus. *Kulttuurintutkimus* 25:3 (tulossa).

- Hujanen, Taisto (1993) *Ajankohtainen kakkonen kohtaa historiansa: tulkintoja ajan-kohtaisohjelmista ja journalistisesta kulttuurista*. Helsinki: Yleisradio.
- Hujanen, Taisto (1998) Kaikki tiet vievät – mediatutkimukseen? *Tiedotustutkimus* 21:3, 66–71.
- Hujanen, Taisto (2004) Radio- ja tv-tutkimus Suomessa: yleisradiotutkimuksesta radio- ja tv-opin kautta mediatutkimukseen. Teoksessa Nordenstreng, Kaarle & Ruoho, Iiris (toim.) *Tiedotusopin peruskurssin lukemisto*. Tampereen yliopiston Tiedotusopin laitoksen opetusmoniste D46/2004: http://www.uta.fi/laitokset/tiedotus/opiskelu/P1_lukemisto/Hujanen.pdf
- Jyränki, Antero; Littunen, Yrjö & Repo, Eino S. (1971) *Miten professoria tehdään? Küstakirjoitus akateemisesta nimitysjärjestelmästä*. Helsinki: Otava.
- Kivikuru, Ullamaija (1998) Communication Research: Is There Such a Thing? *Nordicom Review* 19:1, 7–11.
- Krippendorff, Klaus (1981) *Content Analysis. An Introduction to Its Methodology*. Beverly Hills: Sage Publications.
- Lappalainen, Sirpa; Hynninen, Pirkko; Kankkunen, Tarja; Lahelma, Elina & Tolonen, Tarja (toim.) (2007) *Etnografia metodologiana*. Tampere: Vastapaino.
- Lindkvist, Kent (1981) Approaches to Textual Analysis. Teoksessa Rosengren, Karl Erik (toim.) *Advances in Content Analysis*. Beverly Hills: Sage Publications.
- Littunen, Yrjö & Sinkko, Risto (toim.) (1975) *Yhteiskunnallinen tieto ja tiedotustutkimus*. Helsinki: Weilin + Göös.
- Malmberg, Tarmo (1998) Yhteiskunta, mediat ja tiede. Lyhyt 1900-luvun joukkoviestintä- ja mediatutkimuksen historia. Teoksessa Kivikuru, Ullamaija & Kunelius, Risto (toim.) *Viestinnän jäljillä*. Helsinki: WSOY
- Malmberg, Tarmo (2008) Marxisin ja kulttuuritutkimuksen välissä: Ilkka Heiskanen mediatutkimuksen kahdeksankymmenluvulla. *Tiedotustutkimus* 31:3, 38–54.
- Miettunen, Helge (1966) *Radio- ja tv-opin perusteet*. Helsinki: Weilin + Göös.
- Nordenstreng, Kaarle (1969) Esipuhe. Teoksessa Nordenstreng, Kaarle (toim.) *Joukkotiedotus ja yleisö*. Helsinki: Weilin + Göös.
- Nordenstreng, Kaarle (1970) *Tutkimuskohteena radio ja televisio. Tiedotusopillisia lähestymistapoja*. Tampereen yliopiston Kommunikaatiotutkimuksen laitoksen sarja n:o 3.
- Nordenstreng, Kaarle (1971) Broadcasting Research in Scandinavian Countries. Teoksessa Eguchi, H. & Ichinohe, Hisashi (toim.) *International Studies of Broadcasting*. Tokyo: NHK Radio and TV Culture Institute.
- Nordenstreng, Kaarle (1972) Policy for News Transmission. Teoksessa McQuail, Denis (toim.) *Sociology of Mass Communications*. Harmondsworth: Penguin.

- Pietilä, Veikko (1980) *Selittäminen yhteiskuntatieteissä*. Sarja C:27. Tampere: Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitos.
- Pietilä, Veikko (1997) *Joukkoviestintätutkimuksen valtailla*. Tampere: Vastapaino.
- Pietilä, Veikko; Malmberg, Tarmo & Nordenstreng, Kaarle (1992) Teoreettisia yhtymäkohtia ja vastakkainasetteluja. Katsaus Suomesta. Teoksessa Nordenstreng, Kaarle (toim.) *Tiedotusopin peruskurssin lukemisto*. Tampereen yliopiston Tiedotusopin laitoksen opetusmoniste n:o 44: http://www.uta.fi/laitokset/tiedotus/opiskelu/P1_lukemisto/Pietila.pdf
- Silverman, David (1993) *Interpreting Qualitative Data*. London: Sage.
- Silvo, Ismo (1988). *Valta, kenttä ja kertomus Televisiopolitiikan tulkinnat*. Yleisradion suunnittelu- ja koulutustoiminnan julkaisuja n:o 2.
- Sinkko, Risto (toim.) (1980) *Televisio ja suomalainen*. Viestintätutkimuksen Seuran julkaisusarja n:o 3. Espoo: Weilin + Göös.
- Steinbock, Dan (1983) *Televisio ja psyyke. Televisio, illusionismi ja anti-illusionismi*. Viestintätutkimuksen Seuran julkaisusarja n:o 8. Espoo: Weilin + Göös.
- Stormbom, Nils-Börje (toim.) (1968) *Yleisradion suunta – Ohjelmatoiminta*. Helsinki: Weilin + Göös.
- Töttö, Pertti (2000) *Pirullisen positivismin paluu. Laadullisen ja määrällisen tarkastelua*. Tampere: Vastapaino.
- Töttö, Pertti (2004) *Syvällistä ja pinnallista. Teoria, empiria ja kausaalisuus sosiaalitutkimuksessa*. Tampere: Vastapaino.
- Varto, Juha (2005/1992) *Laadullisen tutkimuksen metodologia*. Elektroninen julkaisu: http://arted.uiah.fi/synnyt/pdf/kirjat/varto_laadullisen_tutkimuksen_metodologia.pdf
Julkaistu alun perin painettuna vuonna 1992 (Helsinki: Kirjayhtymä).
- Väliaverronen, Esa (2000) Viestinnän tavaratalossa. Havaintoja ”postnormaalista tie-teestä”. Teoksessa Levo-Henriksson, Ritva & Ampuja, Marko (toim.) *Media ja me*. Helsinki: Helsingin yliopisto, viestinnän laitos.
- Wiio, Osmo A. (1971) *Yleisö ja Yleisradio. Tutkimus suomalaisten yleisradiotoimintaa ja -ohjelmia koskevista mielipiteistä sekä yleisradiojärjestelmästä kokonaisuutena*. Helsinki: Weilin + Göös.